

ΚΕΤΕΒΕ

ISBN: 978-625-8770-30-8

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

ketebe.com

Ketebe Yayınları: 1715

Kültür Tarihi

Yayın Yönetmeni

Furkan Çalışkan

Yayıma Hazırlayan

Selahattin Bayraktar

Düzeltili

Fatih Kutan

Kapak

Harun Tan

Mizanpaj

Özkan Kaya

1. BASKI

Haziran 2026
İstanbul

Ketebe Yayınları

Sertifika No. 49619

Maltepe Mahallesi Fetih

Caddesi No: 6 Dk: 2

Topkapı 34010 İstanbul

Tel: 212 612 29 30

e-posta: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt

Sertifika No: 47939

My Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Yılanlı Ayazma Sk.

No: 8/F Zeytinburnu / İstanbul

Tel: 0212 674 85 28

© 2009 Robert Darnton

© Özgün adı *The Case for Books: Past, Present, and Future* olan bu kitabın Türkçe hakkı PublicAffairs ile anlaşmalı olarak Nurcihan Kesim Telif ve Lisans Hakları Ajansı aracılığıyla Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ye aittir. İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

KİTABA ÖVGÜ

KİTAPLARIN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE YARINI

ROBERT DARNTON

Türkçesi: *Kadir Yılmaz*

KETEBE

Robert Choate Darnton

(d. 1939), 18. yüzyıl Fransa'sı konusunda uzmanlaşmış Amerikalı kültür tarihçisi ve akademik kütüphaneci. 2007'den 2016'ya kadar Harvard Üniversitesi Kütüphanesi'nin müdürlüğünü yaptı. 1957'de Phillips Academy'den, 1960'ta Harvard Üniversitesi'nden mezun oldu; Rhodes bursu ile Oxford Üniversitesi'ne devam etti ve 1964'te Oxford'da tarih alanında doktora (DPhil) derecesi aldı. 1964'ten 1965'e kadar *The New York Times*'ta muhabir olarak çalıştı. 1968'de Princeton Üniversitesi öğretim kadrosuna katılarak Avrupa Tarihi alanında Shelby Cullom Davis Profesörü olarak atandı ve 1982'de MacArthur Bursu'nu kazandı. 1987'den 1991'e kadar Uluslararası On Sekizinci Yüzyıl Çalışmaları Derneği'nin başkanlığını yaptı ve burada, günümüzde Erken Kariyer Akademisyenleri için Uluslararası Seminer olarak devam eden Doğu-Batı Semineri'ni başlattı. 1999'da Amerikan Tarih Derneği'nin başkanlığına seçildi ve burada Mellon Vakfı'nın sponsorluğunda Gutenberg-e Programı'nı yürüttü. Darnton, 1994'ten 2007'ye kadar Oxford University Press'in mütevelli heyeti üyesiydi. Halen New York Halk Kütüphanesi'nin mütevelli heyeti üyesidir ve burada Dorothy ve Lewis B. Cullman Akademisyenler ve Yazarlar Merkezi'ni tasarlayıp kurulmasına yardımcı oldu. 1 Temmuz 2007'de Princeton'da emeritus statüsüne geçti ve Sidney Verba'nın yerine Harvard Üniversitesi Kütüphanesi'nin müdürü ve Carl H. Pforzheimer Üniversite Profesörü olarak atandı. Burada, Amerika Dijital Halk Kütüphanesi'ni kurdu ve "Colonial North America: Worlds of Change" adlı dijital arşivi tasarladı. Kitapların tarihi alanında duayen sayılan Darnton aynı zamanda elektronik yayıncılık hakkında çok sayıda yazı kaleme almıştır. 1979'da *The Business of Enlightenment* başlıklı çalışması Leo Gershey Ödülü aldı. 1980'de Amerikan Sanat ve Bilim Akademisi'ne ve 1989'da ise Amerikan Felsefe Derneği'ne seçildi. Ayrıca *The Forbidden Best-Sellers of Pre-Revolutionary France* (New York: W.W. Norton, 1996) eseriyle eleştiri dalında Ulusal Kitap Eleştirmenleri Birliği Ödülü'nü aldı. 1996-1997 yıllarında Lyell Bibliyografya Okutmanlığı görevini üstlendi. 1999'da, çalışmaları nedeniyle Fransız hükümeti tarafından verilen bir Légion d'Honneur şövalyeliğine layık görüldü. 2004'te, Uluslararası Gutenberg Derneği tarafından Uluslararası Gutenberg Derneği ve Mainz Şehri Gutenberg Ödülü'ne layık görüldü. 2005 yılında, Amerikan Matbaacılar Tarihi Derneği'nden üstün başarı ödülü aldı. 13 Şubat 2012'de, bilgiyi herkes için erişilebilir hale getirme konusundaki kararlılığından dolayı Başkan Barack Obama tarafından 2011 Ulusal Beşerî Bilimler Madalyası ile onurlandırıldı. 2013 yılında, Institut de France tarafından *Prix mondial Cino Del Duca* yaşam boyu başarı ödülüne layık görüldü.

Türkçeye çevrilen eserleri: *Korsanlar ve Yayıncılar: Aydınlanma Çağında Kitabın Serüveni*, çev. Fırat Ender Koçyiğit, Antre Y., 2023; *Eski Rejim'de Yeraltı Edebiyatı*, çev. Suat Başar Çağlan, zoomkitap, 2022; *George Washington'ın Takma Dişleri: Sıradışı Bir On Sekizinci Yüzyıl Rehberi*, çev. Utku Özmakas, zoomkitap, 2022; *Fransız Devrimi'nde Devrimci Olan Neydi?*, çev. Utku Özmakas, zoomkitap, 2020; *Büyük Kedi Katliamı: Aydınlanma Fransa'sında Düşünceler, İnanışlar*, çev. Mustafa Yılmaz, Koç Üni. Y., 2015.

Kadir Yılmaz

Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ve Yeditepe Üniversitesi Felsefe bölümlerinde eğitim aldı. Vadi, Siyasal, Ötüken, Ketebe, Divan Kitap, Paradigma, The Kitap, Elips Kitap ve Babil Kitap gibi kültür yayıncılarında çevirmenlik, editörlük, yayın danışmanlığı yaptı. Rene Descartes, Alfred North Whitehead, S. H. Alatas, Frans de Waal, Halford John Mackinder, Norman Finkelstein gibi filozof ve akademisyenlerin eserlerini Türkçeye çevirdi. 20 yılı aşan yayıncılık serüveni boyunca çevirdiği, seçtiği ve yayıma hazırladığı 3.000'den fazla kitabın Türk okurlarıyla buluşmasına yardımcı oldu.

İÇİNDEKİLER

Giriş	7
Google ve Yeni Dijital Gelecek	17

BİRİNCİ KISIM GELECEK

Birinci Bölüm Google ve Kitapların Geleceği	33
İkinci Bölüm Bilginin Yeni Ortamı	51
Üçüncü Bölüm Kütüphanelerin Geleceği	73
Dördüncü Bölüm Siber Uzayda Kaybolanlar ve Bulunanlar	89

İKİNCİ KISIM ŞİMDİ

Beşinci Bölüm E-Kitaplar ve Eski Kitaplar	97
Altıncı Bölüm Gutenberg-e	109

Yedinci Bölüm	
Açık Erişim.....	131

ÜÇÜNCÜ KISIM GEÇMİŞ

Sekinci Bölüm	
Kâğıda Övgü.....	137
Dokuzuncu Bölüm	
Bibliyografyanın Önemi Üzerine.....	157
Onuncu Bölüm	
Okumanın Gizemleri.....	175
On Birinci Bölüm	
Nedir Bu Kitapların Tarihi?.....	201
Bibliyografya.....	233
Dizin.....	235

Giriş

Bu kitap, kitaplar hakkında; daha açık söylemek gerekirse kâğıda basılmış kelimelerin geçmişi, bugünü ve geleceği hakkında yazılmış bir övgü. Aynı zamanda, milyonlarca insan için artık hayatın karşı konulamaz gerçeğine dönüşen dijital mecrada kitapların nasıl bir yer kapladığına dair bir tartışma. Elektronik iletişim araçlarını kınamayı bir yana bırakarak, Johannes Gutenberg'in beş yüzyıldan fazla bir süre önce ortaya çıkardığı gücün bu araçlarla birlikte sunulmasının sağlayacağı imkânları da araştırmak istiyorum. Eski kitaplar ile e-kitaplar arasında hangi ortak noktalar var? Kütüphaneler ile internetin birbirine bağlanmasından elde edilecek hangi müşterek avantajlar mevcut? Bunlar, öyle bir başlarına sorulduklarında elbette suya sabuna dokunmayan sorular gibi görünebilir. Halbuki iletişim endüstrisinin başat aktörlerinden ağ yöneticileri, bilgisayar mühendisleri, finansçılar, avukatlar, yayıncılar, kütüphaneciler ve çok sayıda okur tarafından her gün üzerine düşünülen ve icra edilen kararlarla, bu sorular somut bir veçheye bürünüyor.

Ben de bu sahada üstlendiğim mütevazı rol sebebiyle, bilgi dünyasında yolunu bulmaya çalışanlara belki bir yardımım dokunur ümidiyle elinizdeki deneme koleksiyonuyla karşınıza çıkıyorum. Benim yolum, çoğu kişinin pek de aşına

olmadığı patikalardan geçerek buraya vardı. *Newark Star Ledger* ve *New York Times* gazetelerinde ağırlıklı olarak suç haberlerine odaklanan kısa bir muhabirlik kariyerinin ardından, üniversite profesörü oldum ve bu zamanımın çoğunu da on sekizinci yüzyıl kitaplarının tarihini araştırarak geçirdim. Aydınlanma çağındaki yayıncılık üzerine yaptığım araştırmalar dışında, Princeton University Press'in yayın kurulunda dört yıl ve ardından Oxford University Press (OUP, ABD) müteveli heyetinde geçirdiğim on beş yıl boyunca, modern dünyadaki yayıncıları iş başında gözleme fırsatı buldum. Madison Caddesi'ndeki OUP genel merkezi, yayıncılığın ticari ve akademik yönlerini gözlemlediğim eşsiz bir laboratuvarı. CBS kanalında bir yaz boyunca misafir akademisyen olarak geçirdiğim süre, Altıncı Cadde'deki bir şirketin gökdelendeki ofisinden başka bir bakış açısı kazandırdı. New York Halk Kütüphanesi müteveli heyetine seçilmemle birlikte, kitaplar diyarının kalbinin attığı Beşinci Cadde, Kırk İkinci Sokak'a yeniden döndüm. O sıralarda, bir blok ötedeki W. W. Norton'da genel okura hitap edecek kitaplar yayımlıyor ve şehrin diğer ucundaki Broadway, Elli Yedinci Sokak'ta *New York Review of Books* dergisinde makaleler yazıyordum. Elime kalem alıp her adımımı titizlikle planlasam bile, çağdaş kitapların dünyasında, yaşadığım tecrübeden daha aydınlatıcı bir yol izleyemezdim. Haddizatında her şey, yeni fırsatlar ortaya çıktıkça kelimenin gerçek anlamıyla kendiliğinden ve yaver giden talihim sayesinde gerçekleşti.

Bu süreçte, kendi tasarladığım iki yayıncılık girişiminin hayata geçirilmesine katkı sundum: Voltaire, Rousseau, Franklin ve Jefferson'ın yazışmalarından müteşekkil dijital bir veritabanı olan Elektronik Aydınlanma (şu anda Oxford'daki Voltaire Vakfı tarafından, içeriği benim özgün tasarımımdan kısmen farklı bir abonelik paketi halinde satılıyor) ve ödüllü tarih tezlerinden seçilen bir dizi elektronik kitap sunan Gutenberg-e (bunlar da yine Columbia University Press tarafından çeşitli

abonelik düzenlemeleriyle satıldı). Andrew W. Mellon Vakfı, tasarladığım her iki projeyi de finanse etme nezaketi gösterdi ve onların sayesinde, iş planlarının önemi dışında, özel sektördeki girişimler aracılığıyla kamu yararına nasıl katkıda bulunulabileceğine dair paha biçilemez bilgiler edindim.

Sonunda, on sekizinci yüzyıl Avrupa'sında yayıncılık ve kitap ticareti hakkında büyük ölçekli bir e-kitap yazmaya karar verdim. Ancak bir web sitesi kurmadan önce, Harvard Üniversitesi rektör yardımcısından beklenmedik bir telefon aldım: Harvard Üniversitesi Kütüphanesi'nin yeni müdürü olarak atanmak için aday gösterilmeyi kabul eder miydim? Hiç tereddüt etmeden kabul ettim. Bu, tarihsel bir vaka olarak incelediğim konularla ilgili bir şeyler yapma fırsatıydı. İşin, görünürde ağır bir idari yükü yoktu. Zaten üniversite profesörü olarak araştırma ve öğretime devam etmem, kütüphanelerin yönetimini (kütüphane tanımına göre sayıları 40 ila 104 arasında değişiyordu) ise genellikle mesleğinin en iyileri olarak kabul edilen baş kütüphanecilere bırakmam bekleniyordu. Ancak 2007 yılının Temmuz ayında, ofisime taşınır taşınmaz, Harvard'ın Google ile nefesimi kesen bir proje hakkında gizli görüşmelerde bulunduğunu öğrendim. Google, Harvard ve diğer üç üniversite kütüphanesindeki kitaplardan başlayarak milyarlarca kitabı dijitalleştirmeyi ve bu dijital nüshaları, İskenderiye Kütüphanesi'nden bugüne kadar tahayyül edilen her kütüphaneden daha büyük, dünyanın en büyük kütüphanesi olacak bir veritabanı oluşturarak pazarlamayı planlıyordu.

Google Kitap Arama olarak bilinen bu proje, Eylül ve Ekim 2005'te bir grup yazar ve yayıncının Google'a karşı açtığı davayı çözmeye girişiminden doğdu. Bu grup, Google'ın araştırma kütüphanelerindeki kitapları dijitalleştirip bunların bir kısmını internette yayımlayarak telif haklarını ihlal ettiğini iddia ediyordu. Harvard bu davada yer almasa da uzlaşma müzakereleri hakkında bilgilendirilmek zorundaydı çünkü Google Kitap Arama projesi, dijitalleştirme için kitapları sağlayacak

kütüphanelerle işbirliği yapamazsa asla hayata geçemezdi. Harvard'daki ilk iki yılımın büyük bir bölümünü avukatlarla görüşerek ve yavaş yavaş şekillenen uzlaşma metninin etkilerini anlamaya çalışarak geçirdim. Gizlilik kararları sebebiyle, anlaşma 28 Ekim 2008'de kamuoyuna açıklanana kadar her şey perde arkasında tutulmak zorundaydı. O zamana kadar, kurumsal davaların işleyişi ve genç mühendislerin şişirilmiş lastik topların üzerinde oturup her şeyi arayabilecek algoritmalar hayal ettikleri Google'ın garip dünyası hakkında bir şeyler öğrenmiştim. (Google ofisini ziyaretim sırasında, bir çalışana şirketin hiyerarşik yapısını nasıl tanımladığını sordum. "Kolay," diye cevaplamıştı. "Önce mühendisler, sonra avukatlar, sonra aşçılar.")

Dijital mega kütüphane vizyonundan çok etkilenmiş olsam da 1638'den beri büyük emek ve masraflarla oluşturulan Harvard'ın kitap koleksiyonlarının ticari bir spekülasyonun parçası olmasına izin verme konusunda şüphelerim vardı. Google'ın kamu malı kitapları internette ücretsiz olarak erişime açma projesine itirazım yoktu ancak Google, telif hakkı ile korunan kitaplardan oluşan dijitalleştirilmiş veritabanını abonelikle satmayı ve gelirleri de şirketi dava eden davacılarla paylaşmayı planlıyordu. Google hakkında daha fazla bilgi edindikçe, şirket gözüme, tek amacı bilginin korunması ve yayılması olan kütüphanelerin doğal müttefiki olmaktan çok, pazarları ele geçirmeyi amaçlayan bir tekel gibi görünmeye başladı. Google Kitap Arama'nın ortaya çıkardığı sorunları, *New York Review of Books* dergisinde yayımlanan ve elinizdeki kitapta da yer verdiğim iki makalede açıklamaya çalıştım. O günlerden itibaren hararetli bir kamuoyu tartışması başladı ve bu tartışma, anlaşmanın kaderi 7 Ekim 2009'da görüşülmeye başlanacak mahkeme tarafından henüz belirlenmemişken, bu yazıyı yazdığım sırada hâlâ devam ediyor.

Harvard'daki ilk iki yılda beni en çok meşgul eden diğer konu ise *açık erişim* olarak bilinen uluslararası hareketin

yerel bir versiyonuydu. Açık erişim davasına kendini adanmış bir bilgisayar bilimcisi olan Stuart Shieber ile işbirliği içinde ve Harvard'ın rektör yardımcısı Steven Hyman'ın desteğiyle, Sanat ve Bilim Fakültesi'nde fakülte üyelerinin tüm akademik makalelerinin çevrimiçi olarak ücretsiz erişime açılması için bir önergeyi savundum. Önerge, 12 Şubat 2008 tarihinde oybirliğiyle kabul edildi. O günden bu yana, Hukuk Fakültesi, Kennedy Kamu Yönetimi Okulu ve Eğitim Fakültesi de benzer önergeleri kabul etti. Harvard Üniversitesi'ndeki diğer fakültelerin de bu örneği izlemesi bekleniyor. Bu yüzden akademik dünyada "Harvard modeli" açık erişim modeli olarak geniş çapta tartışılıyor. Bu modeli diğer açık erişim politikalarından ayıran en önemli özellik, zorunlu olmasıdır. Öğretim üyeleri, Harvard'a münhasır olmayan bir lisans devretmekle yükümlüdürler. Böylece çalışmaları, kütüphanenin Akademik İletişim Ofisi aracılığıyla yönettiği bir arşiv üzerinden herkesin serbestçe erişimine açık hale gelir. Öğretim üyeleri, otomatik olarak verilen bir muafiyet belgesi olarak bu yükümlülükten muaf tutulabilirler ancak prensip olarak araştırma sonuçlarını internet erişimi olan herkese açık bir şekilde paylaşmayı taahhüt ederler.

Açıklık ilkesi, aşağıdaki makalelerde ele alınan diğer birçok projenin de temelini oluşturmaktadır. Okuyucularımın Harvard'da olup bitenlere özel bir ilgi duymalarını beklesem de Harvard Kütüphanesi, her ne kadar tesadüfi olsa da, eğitim dünyasının her yerinde gözlemlenen sorunları ele almak için olabilecek en ideal ortamı sunuyor: dergilerin fahiş maliyetlerini karşılamak, "dijital olarak üretilmiş" metinleri korumak, öğrencilere metinleri atarken adil kullanımı savunmak, gelecekteki araştırmalar için kaydedilen kaynaklar arasına web sitelerini ve e-postaları dahil etmek gibi sorunlar. Bunun yanında pratik sorunları da görmezden gelemeyiz. Dijital alanda ilerlerken matbu kitapların satın alınmasını nasıl sürdüreceğiz? Akademik dergileri yayıncıların ticari

spekölasyonlarından kurtaracak yeni bir iş modeli nasıl geliştirilebilir? Bir kitabın sadece matbu olarak var olabileceğine inanan muhafazakârların gözünde elektronik kitapları nasıl meşrulaştırabiliriz? Bu sorular, iletişimin ufuktaki geleceğine açılan kapılar. Bu soruları, üniversite kampüsünün küçük bir köşesinde bana göründükleri şekilde sunsam da geniş bir okuyucu kitlesinin ilgisini çekeceğini düşünüyorum.

Mevcut sorunlarla boğuşurken geleceği anlamaya yönelik her türlü girişimin, ancak geçmişi araştırarak yapılabileceğine inanıyorum. Bu nedenle, elinizdeki deneme koleksiyonunu üç kısma ayırdım. Burada, beş veya on yıl sonra kendimizi içinde bulacağımız kitap dünyası hakkındaki spekülasyonlardan başlayarak, günümüzün sorunlarına dair tartışmalara ve kendi iletişim sistemleriyle yüzyıllarca varlığını sürdürmüş eski bilgi çağlarının düşüncelerine ulaşınca kadar geriye doğru ilerleyen bir akış tasarladım. Açıkça söylemem gerekirse, buradaki denemelerin hiçbiri önceden belirlenmiş bir yapıya uymak için yazılmadı. Kaldı ki bunları ancak fırsat buldukça yazabildim ve gözümün önünde o esnada hangi hedef hareket ediyorsa onu vurmak için kalemimi kullandım.

Metaforu değiştirerek söyleyecek olursam, tıpkı metalurjistlerin bir maddenin bileşimini test etmek için onu delmeleri gibi, buradaki deneme yazılarının bir konuyu incelemek için mevzuyu delip geçerek ortaya bir şeyler çıkartabildiğini söyleyebilirim. İnceleme denemeleri bu açıdan özellikle yararlıdır. Bu kitabın son bölümünde, kitap tarihinin farklı yönlerini incelemek için yazdığım üç deneme yer alıyor: on beşinci yüzyıldan yirmi birinci yüzyıla kadar edebiyatın temel malzemesi olan kâğıt; metinleri tartmak için kullanılan başlıca araç olan bibliyografya; iletişim sürecinin en temel ve gizemli unsuru olan okuma. İletişim, yani kitapların üretilmesi ve tüketilmesindeki birbiriyle ilişkili aşamalar, son bölümün konusu. Bu bölümde, kitap tarihini genel olarak karakterize etmeye ve arşiv araştırmalarından yararlanarak yöntemlerini açıklamaya

çalışıldı. Kitap tarihinin, beşerî bilimlerin en önemli alanlarından biri olduğuna inanıyorum. Bu alanın başarısı, internetin matbaayı arkaik hale getirdiği günümüzde, kaybettiğimiz bir dünyaya duyduğumuz hayranlığı mı ifade ediyor?

Belki de öyle; fakat kitapların incelenmesi belirli bir teknolojiyle sınırlı kalmamalı. Ele aldığım konunun tarihî boyutuna geri dönerek, okuyucunun güncel sorunlara uzun vadeli bir bakış açısı kazanmasına yardımcı olmayı umuyorum. Tarih çalışması, benim görüşüme göre, günümüz koşullarına doğrudan uygulanabilecek dersler vermez; geçmişe dalmak, yalnızca güncel ve gelecekteki olaylara yararlı bir bakış açısı sağlayabilir. Günümüzde insanlar, ayaklarının altındaki zeminin, teknolojideki yeniliklerin belirleyeceği yeni bir çağa doğru kaydığını hissediyor. Davranış kalıplarındaki değişimi bütün açıklığıyla görüyoruz. “Dijital dünyaya doğmuş” bir nesil var, mütemadiyen iletişime “açıklar”; her yerde cep telefonlarıyla konuşuyor, anlık mesajlar yazıyor ve gerçek ya da sanal gerçekliklerde ağlar kuruyorlar. Sokakta yanından geçtiğiniz veya otobüste yanına oturduğunuz gençler, aynı anda hem oradalar hem de değiller. Dijital sistemlerinin kozası içinde sadece kendilerinin duyabildiği müziğe omuzlarını sallayıp ayaklarıyla ritim tutuyorlar. Makinalara bakışları öyle farklı ki, sanki bilinçaltının başka bir bölgesiyle makinalarla etkileşime giren büyüklerinden tamamen farklı bir şekilde kablolanmış gibiler. Eski nesiller düğmeleri çevirerek ayar yapmayı öğrenmişti; genç nesiller ise sayfaları değiştirerek. Somut bir düğmeyi döndürmek ile bir ekranı değiştirmek arasındaki fark önemsiz görünse de bu fark, kinetik hafızanın derinliklerinde yer alan reflekslerden kaynaklanıyor. Almanların *Fingerspitzengefühl* [parmak ucuyla hissetme] olarak adlandırdığı duyuşsal bir eğilim sayesinde dünyayı keşfediyoruz. Eğer kalemi baş ve işaret parmaklarınızla kullanmak için eğitilen nesildenseniz, gençlerin cep telefonlarında başparmaklarını nasıl kullandıklarına bir

bakın; teknolojinin yeni nesli bedensel ve ruhsal olarak nasıl etkilediğini kolaylıkla göreceksiniz.

Acaba *Fingerspitzengefühl*'deki bu değişiklik, okurların yakında kitapları karıştırmayı bırakacağı anlamına mı geliyor? Öyle görünüyor ki, okuma makineleri bilgi dünyasında artık bir yer edinmiş gibiler. Yine de en eski makine olan *kodeks*, okuma materyali bağlamında hâlâ piyasa hâkimiyetini sürdürüyor. Hatta pazar payı artıyor. ABD resmî ISBN ajansı *Bowker*'a göre, 1998'de dünya çapında 700.000; 2003'te 859.000; 2007'de ise 976.000 yeni kitap yayımlandı. Mevcut ekonomik durgunluğa rağmen, yakında her yıl bir milyon yeni kitap yayımlanacak.

Eski moda kodeksin kalıcılığı, iletişim tarihindeki genel bir ilkeyi ortaya koyuyor: Bir iletişim aracı, en azından kısa vadede, başka bir iletişim aracının yerini hemen alamaz. El yazması yayıncılığı, Gutenberg'in icadından çok sonraları bile gelişmeye devam etti; gazeteler matbu kitapları ortadan kaldırmadı; radyo gazetelerin yerini almadı; televizyon radyoyu yok etmedi; internet, izleyicilerin televizyonlarını terk etmesine yol açmadı. Öyleyse teknolojik değişim, yeni icatların yaygınlaşmasına rağmen süreklilik konusunda güven verici bir mesaj mı taşıyor?

Elbette hayır. Elektronik iletişim araçlarının patlaması, hareketli harflerle baskı icadı kadar devrim niteliği taşıyor ve bizler, on beşinci yüzyılda matbu metinlerle karşılaştıklarında okurların yaşadığı kadar zorluk çekiyoruz. Örneğin, Gutenberg'in icadından yirmi yıl bile geçmeden, 1471 yılında, önemli İtalyan klasikçilerden Niccolò Perotti'nin Francesco Guarnerio'ya yazdığı mektuba bakalım:

Sevgili Francesco, son zamanlarda, Almanya'dan bize gelen yeni yazı biçiminin büyük, hatta ilahi bir armağan olması nedeniyle, yaşadığımız çağı övüp duruyorum. Aslında, tek bir adamın bir ayda, birkaç kişinin bir yılda elle yazabileceği

kadar çok şey yazdırdığını gördüm. [...] Bu nedenle, kısa bir süre içinde çok sayıda kitaba ulaşabileceğimizi ve hiçbir eserin, maddi imkânsızlık veya az sayıda basılması nedeniyle erişilemeyecek kadar az üretilmeyeceğini umut ettim. [...] Halbuki -ah benim sahte ve fazlasıyla insanî düşüncelerim-işlerin umduğumdan çok daha farklı bir şekilde geliştiğini görüyorum. Çünkü artık herkes istediği her şeyi basmakta özgür olduğu için, çoğu zaman en iyisini göz ardı edip, sadece eğlence amacıyla, en iyisi unutulması ya da daha da iyisi tüm kitaplardan *silinmesi* gereken şeyleri yazıyorlar. Ve değerli bir şey yazdıklarında bile onu o kadar çarpıtıp bozuyorlar ki, tüm dünyaya binlerce nüsha yalanlar yaymaktansa, o kitapların hiç yazılmaması evla olurdu.¹

Perotti'nin yazdıkları, Google Kitap Arama hizmetleri gibi internetin bize getirdiği “yeni yazı türü”ndeki metinsel kursurları ve bibliyografik yanlışlıkları ben de dâhil eleştiren bazı eleştirmenlerin söylediklerine ne kadar da çok benziyor. Gelecek ne olursa olsun, dijital olacak. Şu an, matbu ve dijital iletişim biçimlerinin bir arada var olduğu ve yeni teknolojilerin kısa sürede eskidiği bir geçiş dönemi. Şimdiden, aşına olduğumuz nesnelere ortadan kayboluşuna şahitlik ediyoruz: daktilo, artık antika dükkânlarına gönderiliyor; kartpostal, kişisel bir merak konusu; el yazısı mektup, el yazısı yazamayan çoğu gencin kapasitesinin ötesinde bir hayal; günlük gazete, birçok şehirde artık yok; yerel kitapçılar, zincir mağazalarla yer değiştirdi ve bu zincir mağazalar da Amazon gibi internet dağıtımçıları tarafından tehdit ediliyor. Ya kütüphaneler?

Kütüphane, hayli eskimiş bir müessese gibi görünebilir. Zaten bu hayli uzun geçmişi, geleceği için umut veriyor çünkü kütüphaneler hiçbir zaman kitap depoları olmamıştır. Kütüphaneler her zaman eğitim merkezleriydi ve öyle olmaya da devam edecekler. Eğitim dünyasındaki merkezî konumları,

1 Bu pasajın çevirisini gönderme nezaketinde bulunan Bernard Rosenthal'a teşekkür ederim.

matbu ve dijital iletişim biçimleri arasında aracılık yapmaları için onları ideal kılıyor. Haddizatında kitaplar da her iki biçim için ideal araçlar. Kâğıda basılmış ya da sunucularda saklanmış olsun, kitaplar bilgiyi somutlaştırır ve otoriteleri, içerdikleri teknolojiden çok daha fazlasından kaynaklanır. Otoritelerinin bir kısmını yazarlara borçlu olsalar da on sekizinci yüzyılda “yazar kültü” daha bu kadar önem kazanmamışken bile büyük saygı görüyorlardı. Kitap tarihçilerinin ısrarla belirttiği gibi, metinleri yazarlar yazar ancak kitaplar kitap profesyonelleri tarafından yapılır ve bu profesyoneller, bir ürün üretmek ve yaymaktan çok daha öte işlevler yerine getirirler. Yayıncılar, bilginin akışını kontrol eden kapı bekçileridir. Kamuya açık hale getirilebilecek sınırsız çeşitlilikteki materyaller arasından, mesleki uzmanlıklarına ve kişisel inançlarına göre satılacağını veya satılması gerektiğini düşündüklerini seçerler. Yayıncıların, düşünce pazarındaki uzun yıllara dayanan tecrübeleriyle bilenmiş yargıları, okuyuculara neyin ulaşacağını belirler ve bilgi bombardımanının yaşandığı bir çağda okuyucular bu yargılara her zamankinden daha fazla güvenmek zorundadır. Metinleri seçerek, düzenleyerek, okunabilir hale getirerek ve dahası okuyucuların dikkatine sunarak, kitap profesyonelleri teknolojideki tüm değişikliklerden daha uzun ömürlü hizmetler sunuyorlar.

Bu nedenle, bu denemeleri *kodeks formunda* sunmaktan ve yayıncım PublicAffairs’in bunları internet ortamında ve ses kaydı olarak da yayımlayacak olmasından mutluluk duyuyorum. Denemelerin çoğu ilk olarak *New York Review of Books* dergisinde yayımlandı. Derginin editörü Robert Silvers, neredeyse kırk yıldır yazılarımı düzeltiyor ve düşüncelerimi daha rafine hale getiriyor. Ona ve bu denemelerin kitaba dönüştürülmesinde büyük emekleri bulunan PublicAffairs’ten Peter Osnos ve Clive Priddle’a şükranlarımı sunarım.